

ga nosi ta urbanistični predel — novi del mesta. Nosilec bronaste plastike je marmornati lik pravokotnega preseka s poševnim nastavkom za plastiko. Celna ploškev je brušena, vanjo je vklesan napis: Ivan Grohar (1867—1911), slikar.◀

Ostale tri ploskve so grobo obdelane, pri tleh je podstavek kaneliran. Danes je spomenik na nekoliko pustem kraju in se predvsem bije s fasado nove trgovine. Toda to bo čez nekaj let drugače, ker je za spomenikom in pred trgovino ob robu zelenice predvideno zelenje, ki bo poudarilo samostojnost plastike, hkrati pa bo tudi zasenčevalo pročelje trgovine.

Preden opišem samo odkritje, moram omeniti reakcije večnih nevhvaležnežev, ki jim je vsaka kulturna dejavnost odveč. In ubogi Grohar tudi tokrat pri posameznikih ni bil zaželen, spomenik jim je bil odveč, čeprav je v ponos in okras mestu. Stroški zanj pa so minimalni, saj je stal točno 7.994 novih dinarjev in 64 par. To je odbor Groharjeve slikarske kolonije poravnal iz preostanka od škofje-loških poletnih prireditelj; kar je odobril svet za kulturo, prosveto in telesno vzgojo, del pa je prispevalo stanovanjsko podjetje, ki mu gre javna zahvala, da je pobudo kulturnih delavcev sprejelo z odprto roko in tako dejansko omogočilo ali bolje povedano, dalo podlago za postavitev spomenika in za vse tiho delo pred samim odkritjem. Pri tem je omembe vredna posebnost, da razen seje sveta za kulturo, prosveto in telesno vzgojo same priprave in kasnejše delo niso zahtevale nobene seje. Spomenik je bil odkrit v nedeljo 6. avgusta ob 18. uri. Slovesnost so najvile fanfare, nakar sta govorila Andrej Pavlovec in predsednik skupščine občine Škofja Loka Zdravko Krvina, ki je spomenik tudi odkril.

Z odkritjem spomenika je končala delo tudi prva Groharjeva slikarska kolonija v Škofji Loki, končalo se je praznovanje 100-letnice Groharjevega rojstva.

Andrej Pavlovec

NAŠ AMERIŠKI ROJAK DR. F. J. KERN

Četudi so ljudje po naših krajih zelo skromno živeli, ponekod v večni denarni stiski in boju zoper revščino, vendar se v času pred prvo svetovno vojno niso tako množično odseljevali v Ameriko, kakor npr. iz Bele krajine. Tako rodbine po loškem ozemlju nimajo toliko ameriških stricev kakor drugod. Imamo pa v Ameriki odličnega rojaka, ki je skozi 60 let

deloval kulturno in politično med jugoslovanskimi izseljenci. To je Frank Javh-Kern iz Breznice. V ZDA je prišel l. 1905 kot 16 letni dijak, letos 18. marca pa je na svojem domu v Euclidu pri Clevelandu ob Eriejskem jezeru slavil 80-letnico. Poskusil je vse težave izseljenca, ki pride brez sredstev v tujino in se z lastnimi močmi dokoplje do pomembnega položaja v novem svetu. Ameriškim Slovincem in tudi drugim mnogo pomeni kot zdravnik, politik in družbeni delavec. Sam o sebi je napisal: »V javnem delovanju mi je blaginja slovenskega naroda tu in v domovini glavni smoter, potem šele osebna korist.«

France Javh, ameriški Frank Kern, se je rodil 18. marca 1887 kot deveti otrok Ovnčeve kajžarske družine v Breznici pod Lubnikom. Sprva je hodil v Loko v Hribovsko šolo, ki je imela pouk le enkrat na teden. Potem je mati izprosila, da so ga vzeli k *nunam za mucka*, ki je ministriral in opravljal manjša dela, zraven pa obiskoval redno šolo. Leta 1898 je šel na gimnazijo v Kranj, tam je imel kosilo in večerjo v dijaški kuhinji, zajtrk pa je zaslužil z inštruiranjem. Po treh letih šolanja v Kranju je dobil po posredovanju Andreja Karlina, poznejšega tržaškega in lavantinskega škofa, prosto stanovanje in hrano v Alojzijevišču v Ljubljani, kjer je obiskoval l. državno gimnazijo. Veliko veselje je imel do knjig. S spoštovanjem je prebiral vsako književno novost. Pri Giontiniju si je nabavil učbenike italijanskega, francoskega, ruskega, češkega in poljskega jezika. Tolstojevo Vstajenje je bral v izvirniku. Ko je bil star 14 let, je v počitnicah šel na Triglav. To je bilo takrat, ko je bilo planinstvo pri nas v povojih, kar nekaj posebnega.

Ko je postal vodja Alojzijevišča mrki in odljudni Jože Gruden, so se začeli petošolci dogovarjati, da zapuste ta zavod. V počitnicah po petem razredu je Javh preprosil slovenskega župnika iz St. Paula v Minnesoti, da ga je vzел s seboj v Ameriko. Ta je namreč zbral na obisku stare domovine enajst dijakov za semenišče v St. Paulu. Odpotovali so skozi Prago in Hamburg in prispeli z ladjo v New York 12. avgusta 1905. France Javh je bil takrat star 16 let. Sprejeli so ga v semenišče v St. Paulu, kjer je takrat študiralo 26 slovenskih dijakov. Nadškof John Ireland, irskega porekla, je bil Slovincem naklonjen, bil je Strossmayerjev znanec. V semenišču je Javh v vso vnašo študiral, predaval in debatiral v dijaškem društvu »Baraga«. Pri profesorju Ryanu, ki je bil podobno usmerjen kakor naš Krek, se je

navzel socialističnih idej. Sam pravi, da ga je najbrž to napotilo, da je l. 1906 zapustil semenišče. K temu ga je nagnilo verjetno tudi življenje izven semenišča v počitnicah, ki jih je preživel med slovenskimi izseljenec-rudarji, ali ko je delal kot težak v klavniških ledenicah, po deset ur na dan čistil vampe ali bil zaposlen pri pogrebem zavodu, kjer je pomagal pri balzamiranju trupel in prenočeval v prostoru z mrličmi.

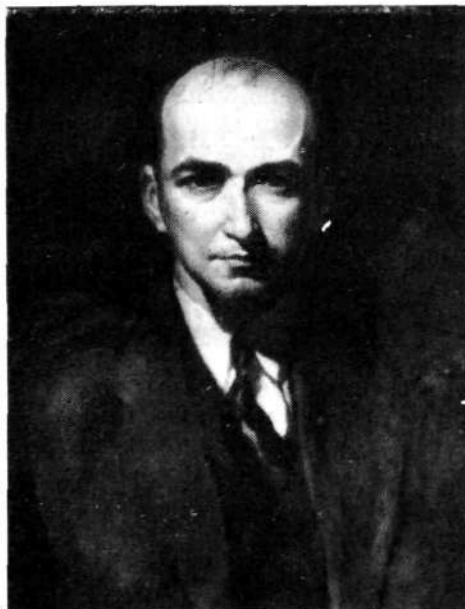
Ko je poleti 1906 zapustil semenišče, je odšel v Cleveland v Ohio, kjer je postal pomožni urednik lista Nova domovina. Bil je med ustanovnimi člani Slovenske narodne čitalnice in njen drugi tajnik. Po dveh mesecih se mu je ponudilo delo urednika pri slovenskem tedniku Glasnik v mestu Calumet v državi Michigan. Imel je šele 19 let. Napisal je vrsto člankov o socializmu v krščansko socialistični smeri. Jeseni 1907 se je vrnil v Cleveland in prevzel službo poslovodje pri Novi domovini. Med splošno finančno krizo l. 1908 je prišla Nova domovina v konkurz. Nato so začeli izdajati Ameriško domovino. Ta še sedaj izhaja. Ko je Javh videl, da pri časnikarstvu ni pričakovati stalne eksistence, se je l. 1908 vpisal na Western Reserve, medicinsko šolo v Clevelandu. V tretjem letu medicinskega študija je spremenil priimek Javh v Kern in l. 1912 postal zdravnik in kirurg dr. Frank J. Kern. Dolga leta je bil potem glavni zdravnik za Slovensko dobrodelno zvezo, za Slovensko svobodomiselnno podporno zvezo, Slovensko narodno podporno jednoto in srbsko organizacijo Jedinstvo.

O zdravniškem poklicu je napisal v svojih Spominih: »Ne verjamem, da bi kateri zdravnik hotel drugič študirati medicino, a prav tako je malokateremu žal, da si je izbral ta poklic, saj je sila mikaven in za splošno blaginjo ljudstva izredno važen.«

Že v semenišču je začel zbirati gradivo za angleško-slovenski besednjak, pri čemer je na svoj način nakazoval izgovarjavo. Izdal ga je v samozaložbi l. 1919, dopolnjena izdaja je izšla leta 1944. Leta 1926 je izdal Angleško-slovensko berilo kot učbenik za samouke po samotnih naseljih. Med študijem na univerzi je organiziral za slovenske izseljence po oddaljenih krajih dopisno šolo za učenje angleščine.

Razen zdravniški praksi je svoje mlade moči posvečal tudi politiki in delu v družbenih organizacijah. Leta 1915 je kot prvi Slovenec kandidiral za mestnega svetovalca v Clevelandu, leta 1919 je bil izvoljen za prvega predsednika Sloven-

skega narodnega doma na St. Clairju, ki je največji dom ameriških Slovencev. Bil je soustanovitelj slovenske posojilnice St. Clair Sawing and Loan Co. ki sedaj upravlja z nad 18 milijoni dolarjev in je močna gospodarska opora ameriškim Slovincem. Kot velik slovanofil je delal za osvoboditev Slovencev izpod tuje oblasti. Že pred ustanovitvijo Kristanovega Slovenskega republikanskega združenja leta

B. Jakac: Ivan Kern (oljnata slika iz leta 1937)

1916 je sodeloval pri ustanovitvi Slovenske narodne zveze, ki so jo priključili Jugoslovanskemu narodnemu veču v Washingtonu. Zavzemal se je za predlog, naj narodi Jugoslavije sami odločijo o obliki vladavine. Delal je skupno z izumiteljem Mihajlom Pupinom. V zadnji vojni je bil leta 1942 izvoljen v izvršni odbor Ameriškega slovenskega narodnega sveta, ki sta ga vodila Etbin Kristan in Louis Adamič in ki je organiziral pomoč stari domovini. Ta narodni svet je med drugim preskrbel dragoceno opremo za Otroško kliniko v Ljubljani.

Zdaj je dr. Kern že več let v pokoju in živi s svojo ženo v mestu Euclidu v državi Ohio. Čeprav je že 64 let z doma, je vendar z vsem srcem navezan na staro domovino in se rad spominja rodne Breznice in Skofje Loke. Pred leti je obiskal svoj rojstni kraj in si z zanimanjem

ogledal tudi naš muzej. Postal je ustanovni član muzejskega društva. Posredoval je, da je loški muzej vpisan v ameriški seznam muzejev. Našemu je poklonil svoj portret, delo Božidarja Jakca iz leta 1957, in doprnski kip, izdelek kiparja Goršeta. Muzej tudi gmotno podpira.

Ob lepem življenjskem jubileju muzejsko društvo in uprava loškega muzeja odličnemu kulturnemu delavcu v daljni domovini čestitata in mu želita še mnogo zdravih in plodnih let.

Viri

Frank Javh-Kern: Spomini ob tridesetletnici prihoda v Ameriko. Ljubljana 1957

Frank Cesen: Dr. F. J. Kern pripoveduje o sebi. Slovenski koledar 1956, stran 156—140

Dr. F. J. Kern osemdesetletnik. Rodna gruda 1967, št. 6, str. 181

Janko N. Rogelj: Dr. Frank J. Kern osemdesetletnik. Naši razgledi 1967, št. 14, str. 577.

France Planina

60-LETNICA ROJAKA AKADEMSKEGA SLIKARJA FRANCETA MIHELICA

Akademski slikar, profesor in akademik France Mihelič, rojen 1907. leta v Virmašah, je prav gotovo eden izmed pomembnih rojakov, ki ga ne smemo prezreti ob njegovem jubileju. Loški muzej je ob tem jubileju hotel prirediti razstavo njegovih del, toda tudi sam slikar je svoj jubilej poudaril z razstavo v Ljubljani in še v nekaterih drugih krajih, tako da je Loki obljubil svojo razstavo pokazati šele prihodnje leto.

France Mihelič je slikarstvo študiral na akademiji v Zagrebu med leti 1927 in 1932, in to pri profesorjih Kljakoviću, Vanki, Bečiću in Babiću. Po diplomi se je zaposlil in je moral tako kot mnogi profesorji zapustiti Slovenijo. Prvo mesto je dobil v Kruševcu, kjer je služboval dve leti. Iz Kruševca je prišel v Slovenijo, na Ptuj, kjer je bil vse do leta 1941 profesor na gimnaziji. Med narodnoosvobodilno vojno je bil pri partizanih v raznih tehnikah, kjer je s svojim znanjem izpopolnjeval tudi mlade in nadarjene grafike, od katerih so danes mnogi priznani slovenski umetniki. Mnogostranske umetniške izkušnje je uporabil za risarsko in grafično dokumentacijo NOB, ki mu je dala tudi vrsto inspiracij za danes že klasične umetniške stvaritve iz tega obdobja. Po osvoboditvi je bil France Mihelič redni profesor na Akademiji za li-

kovno umetnost v Ljubljani, bil je njen tretji rektor in je danes še vedno redni profesor. Toliko o njegovi življenjski poti. Če bi pa hoteli v tem kratkem zapisu ob njegovem jubileju pregledati vse njegovo delo, bi nas to zapeljalo v dolg seznam in naj zato spomnimo bralce le na njegove Kurente izpred vojne, na grafike s to tematiko, na mapi linorezov Naša borba in Krvava bratovščina iz let 1944—45, na vrsto ilustracij Pesmi Mateja Bora in Solzic Prežihovega Varanja in Levstikove Najdihojce in vse do ciklusa lesorezov, ki jih je pokazal na zadnji razstavi. In še to naštetu je samo majhen delček Miheličeve izredne ustvarjalne moči, da pero ob njegovem delu skratka onemi. Ob njegovi šestdesetletnici lahko samo želimo našemu slikarju in grafiku še mnogo uspehov in da bi del njegove ustvarjalnosti lahko spoznali na razstavi v Loškem muzeju.

Andrej Pavlovec

PO SLEDOVIH ZGODOVINE IZ LOKE V FREISING

Turistično društvo je s sodelovanjem Transturista in veletrgovine Loke za letošnje turistično leto pripravilo za člane muzejskega društva veliko potovanje v Freising. Potovanja so se udeležili Ločani, pa tudi gostje iz Ljubljane, vseh je bilo 58.

Namen potovanja je bil spoznati kraje in pot, po kateri so tovorili loški podložniki vino in južne dobrote iz Primorja čez Loko v Freising svojemu fevdalnemu gospodu, spoznati Freising, videti originalno podobo Loke iz 17. stoletja in portrete freisingških škofov, ki so skoraj tisoč let vladali našemu mestu z okolico. Poleg tega glavnega smotra pa si spotoma ogledati vrsto zanimivih mest, muzejev, razstav in pokrajin.

Potovanje je skrbno pripravil profesor Janko Krek, v loško zgodovino nas je poglajljal prof. dr. Pavle Blaznik, geološke zanimivosti Dolomitov pa je prikazal akademik univ. prof. dr. Ivan Rakovec.

Na pot smo odšli v udobnem mercedesu Transturista in z okrepljeni veletrgovine Loka v nedeljo 6. avgusta ob 10. uri zvečer. Po nočni vožnji čez Gorenujsko, Ljubelj, Gosposvetsko polje smo se v Judenburgu spomnili naših fantov, ki so bili med voditelji upora kranjskih Janezov, zlasti rojaka z Godešča Antona Hafnerja, ki je bil z drugimi uporniki tu ustreljen. Čez Semmering smo se vozili v megli. Dunaj pa nas je sprejel v jutranjem soncu. Peljali smo se po Ringu, prof.